

EĞİTİM DİLİ OLARAK İNGİLİZCE: NEDEN VE NASIL?

Feza KERESTECİOĞLU

Khas Mühendislik ve Doğa Bilimleri Fakültesi

Kadir Has Üniversitesi'nde gerçekleştirilen “Üniversitelerde İngilizcenin Eğitim Dili Olarak Kullanımı: Bütüncül Bir Yaklaşım” etkinliğinde İngilizce eğitime dair sorunlar, nedenler ve nasıllar tartışıldı.

Ülkemiz öğretim dili İngilizce olan (*English Medium Instruction*, EMI) üniversitelerin çok yaygın olduğu ülkeler arasındadır. Bir üniversitenin bugün tüm dünyada ortak iletişim dili haline gelen bir dilde eğitim yapması, mezunlarına uluslararası sektörlerde iş bulma ve akademik bilgi üretimine doğrudan katkıda bulunabilme açısından avantaj sağlayabilir. Öte yandan, böyle bir eğitimi uygun İngilizce yeterliliği kazanmamış öğrencilerle veya İngilizce ders vermek konusunda hazırlığı yeterli olmayan öğretim görevlileri ile sürdürmek program çıktılarının yeterli derecede karşılanamamasına neden olacaktır. Böylesi çok paydaşlı bir bağlamda ortaya çıkan sorunların çözümüne yönelik çalışmaların odağında, bugüne kadar genellikle üniversitelerin İngilizce hazırlık okulları yer almıştır. İngilizcenin eğitim dili olarak kullanılması ile ilgili sorunlar, âdeta hazırlık okullarındaki eğitim kalitesine indirgenmiştir. Oysa, öğretim dilinin İngilizce olması, öğrencilere lisans eğitimlerine başlamadan önce yeterli düzeyde İngilizce öğretilmesi gereğinin ötesinde, yüksek öğretimdeki farklı paydaşların karşısına değişik fırsat ve tehditler çıkarmaktadır. Örneğin, öğretim dili İngilizce olan programlar, açılma aşamasında verilen kararlar ve gözetilen politikalar açısından üniversite üst yönetimlerinin sorumluluk alanlarına girmektedir. Öte yandan, bu programlar, ders içeriklerini İngilizce olarak öğrenciye aktarması beklenen öğretim elemanları tarafından hayata geçirilmektedir.

Bu yaklaşım çerçevesinde Kadir Has Üniversitesi ve Boğaziçi Üniversitesi'nin işbirliği ile 19 Haziran 2018'de “Üniversitelerde İngilizcenin Eğitim Dili Olarak Kullanımı: Bütüncül Bir Yaklaşım” başlıklı bir etkinlik gerçekleştirildi. Etkinlikte, bildiriler sunuldu, panellerin yanı sıra geniş katılımlı bir atölye çalışması da düzenlendi. Bunlarla birlikte, yukarıda bahsedilen noktalardan yola çıkarak konuya bütüncül olarak yaklaşabilmek ve öğretim dili İngilizce olan üniversitelerin sorunlarını tartışmak için farklı paydaş gruplarından temsilcilerin katılımı sağlanmıştır. Bu paydaş gruplarının arasında İngilizceyi öğretim dili olarak kullanan üniversitelerde program açma ve bu programların öğretim dilini belirlemede karar verici konumda bulunan üst düzey yöneticiler de (rektör ve rektör yardımcıları) yer almıştır.

Görece çok sayıda katılımcıyla temsil edilen grup, üniversitelerin İngilizce dil okulları yöneticileri ve bu dil okullarında görev yapan İngilizce okutmanlarıdır. Bunların yanında, lisans düzeyindeki İngilizce derslerini veren ya da öğrencilere İngilizce ile destek sağlayan birimlerde görevli öğretim elemanları da etkinliğe katılmışlardır. Etkinlikteki diğer önemli bir paydaş grubu da lisans programlarında İngilizceyi öğretim dili olarak kullanan öğretim elemanları, yani uygulayıcılarıdır. Bu uygulayıcıların arasında üniversitelerin Yabancı Diller Eğitimi bölümlerinin yanı sıra, tıptan mühendisliğe birçok farklı alandan, İngilizceyi öğretim dili olarak kullanan öğretim üyeleri de bulunmaktadır.

Etkinliğin özellikle vurgulanmaya değer önemli bir parçası, “Yükseköğretimde İngilizce Eğitim Dili Olarak Neden Seçiliyor?” başlıklı paneldi. Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Fakültesi öğretim üyesi Prof. Dr. Yasemin Bayyurt moderatörlüğünde gerçekleşen panele, İstanbul Teknik Üniversitesi 1996–2004 Dönemi Rektörü Prof. Dr. Gülsün Sağlamer, Kadir Has Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Sondan Durukanoğlu Feyiz, Boğaziçi Üniversitesi Rektör Yardımcısı Prof. Dr. Zeynep Atay, MEF Üniversitesi Rektör Yardımcısı Prof. Dr. Mehmet Fevzi Ünal ve Kadir Has Üniversitesi Rektör Yardımcısı Prof. Dr. Nihat Berker katılmışlardır.

Panelde, üniversitelerde İngilizce eğitiminin tercih edilmesinin nedenlerinin yanı sıra nasıl bir İngilizce öğretilmesi ve kullanılması gerektiği konusunda aşağıda özetlenen noktalar öne çıkmıştır.

Neden İngilizce?

İngilizcenin eğitim dili olarak seçilmesinin nedenleri beş madde halinde düşünülebilir:

1. Günümüzde İngilizce bir *lingua franca*dır. Yani, sadece anadili İngilizce olanların kendi aralarında veya anadilleri farklı olanlarla iletişim kurdukları bir dil değildir. Anadilleri İngilizce olmayanların da kendi aralarında konuştukları bir dildir. Aslında, dünya üzerinde İngilizceyi ikinci dil olarak konuşan insanların sayısı, anadili İngilizce olanlardan

çok daha fazladır. Tarihin çeşitli dönemlerinde Latince, Yunanca veya Türkçe gibi diller ortak dil olma özelliğini kazanmışlardır. Ancak, günümüzde İngilizcenin tüm dünyada ortak iletişim aracı haline geldiği açıktır. Bunun yanında, İngilizce dünyada çok konuşulan diller arasında en kolay öğrenilenlerden biridir. Bunun en önde gelen nedeni İngilizcenin daha basit bir dil olmasından çok, dil eğitimi ile ilgili araştırmaların ve bu araştırmalar sayesinde elde edilen birikimin İngilizce odaklı olmasıdır.

2. Bu durum, İngilizce dil becerisinin başarının anahtarlarından biri haline dönüşmesinde en önemli unsurdur. Bu “dünyada kendine başarılı bir yer edinme” dürtüsü sadece kişiler için değil, uluslar için de geçerli olabilmektedir. Örneğin, Almanya, Hollanda gibi ülkelerde İngilizce eğitim yapan yükseköğretim kurumlarının varlığı ulusal düzeydeki bu dürtü ile açıklanabilir.

Yukarıda özetlenen yaklaşım, İngilizceyi yabancı dil olarak öğrenmenin önemini ortaya koymaktadır. Bunun da ötesinde, kişisel ya da ulusal başarı hedeflerinin içinde, dünya çapında rekabet edebilirlik ve küresel pazarlara erişim gibi mesleki ve sektörel unsurların da varlığı göz önüne alındığında, İngilizce becerisinde çerçevenin günlük yaşamın dışına taşması ve mesleki ve bilimsel birikimi de kapsaması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. İngilizcenin yükseköğretimde eğitim dili olarak kullanılması, öğrencilerin dil becerilerini bu yönde geliştirmek için önemli bir gereçtir. Diğer bir deyişle, meslekte uzmanlaşmanın İngilizce olarak edinilmesinin, yerel öğrenciyi küresel pazara hazırlaması beklenmektedir.

3. Öte yandan, yükseköğretimdeki bir yıllık İngilizce hazırlık sınıfının, özellikle ortaöğretimden dil yeterliliği olmadan ya da çok az olarak gelen öğrenciler için yeterli olmadığı görülmektedir. Bu da, yükseköğretim sırasında dil ediniminin hazırlık sınıfı sonrasında lisans düzeyini de kapsayacak şekilde, yani 1 + 4 yaklaşımıyla ele alınmasını gerekli kılar. İngilizcenin, İngilizce dil derslerinin ötesinde eğitim dili olarak da kullanılması bu yaklaşımla tam olarak örtüşmektedir. Bu da, üniversite yönetimlerinin konuya bütüncül olarak yaklaşmalarını ve yükseköğretimde dil eğitimini lisans eğitiminden ayırtırmayacak şekilde ele almalarını gerektirir.
4. “Küreselleşen dünyada kendine bir yer edinme” ve bunun bir gereği olarak uluslararasılaşma bir üniversitenin kurumsal hedefleri arasında yer alabilir. Bu durumda, İngilizcenin eğitim dili olarak kullanılması üniversiteye yabancı öğrencileri çekebilmek için elzemdir. Yabancı öğrenciler doğal olarak lisans eğitimleri öncesinde Türkçe becerilerini belli bir düzeye çıkarmalarını gerektirecek programlardan çok, (büyük olasılıkla zaten bildikleri bir dilde sürdürebilecekleri) İngilizce programları tercih etmektedirler. İngilizceyi eğitim

dili olarak kullanan programlar, yükseköğretim kurumunun uluslararasılaşmasına sadece yabancı öğrenci sayısının artması açısından değil, üniversitede çokdilli bir ortamın yaratılması ve bu yolla öğrencilerin küresel ve kozmopolit ortamlara daha kolay adapte olma becerilerinin pekiştirilmesi açısından da katkı sağlayabilir. Uluslararasılaşmanın, öğretim üyelerinin yurt dışına açılmasının, uluslararası etkinliklere katılmasının önünü açması ve üniversitenin yurt dışından proje alma potansiyelini artırması gibi getirileri de olacaktır.

5. Uluslararasılaşma, hem yabancı öğrencilerin üniversiteye olan talebinin artmasını sağlayacağı, hem de öğrencilerini mezuniyet sonrasında uluslararası ortamlara uyum becerilerini geliştiren çokdilli bir eğitim ortamına yol açacağı için üniversitenin kurumsal prestijine de katkıda bulunmaktadır. Türkiye’nin önde gelen üniversitelerinde eğitimin İngilizce olması bu üniversitelerin prestijli misyonlarının doğal bir parçası olmuştur.

Nasıl Bir İngilizce?

İngilizcenin eğitim dili olarak kullanılması yönündeki tüm bu gerekçeleri sıraladıktan sonra gündeme gelen önemli bir soru da, hangi İngilizcenin nasıl öğretilmesi gerektiğidir. B.B. Kashru’nun *Dünya İngilizceleri* modeli (1985) bize burada yol gösterebilir. Bu model kapsamında, İngilizce konuşulan ülkeler içten dışa doğru birbirini içerecek üç halka olarak görülürler:

- İç halka:** İngilizcenin anadil olarak konuşulduğu ülkeler,
- Dış halka:** İngilizcenin resmî dil olarak konuşulduğu ülkeler,
- Genişleyen halka:** İngilizcenin yabancı dil olarak konuşulduğu ülkeler.

Türkiye, tabii ki, üçüncü ve en dış halkada yer almaktadır. İngilizcenin eğitim dili olarak kullanıldığı ortamlar ve bunun yanında bu eğitimin hem öğrenciler ve hem üniversite açısından hedefleri göz önüne alındığında, yukarıdaki tartışmalardan şu sonucu çıkarmak mümkündür: Gerek üniversite hazırlık okullarında ve lisans programlarında İngilizcenin yabancı dil olarak öğretilmesine, gerekse lisans düzeyinde eğitim dili olarak kullanımına İngilizcenin ortak bir dil (*lingua franca*) olduğunun farkındalığı ile yaklaşılmalıdır. Bu yaklaşım, “öğretme” eyleminin giderek ortadan kalktığı, yerini “öğrenme”ye bıraktığı ve uzaktan ve karma eğitim olanakları sayesinde eğitimin giderek hem kişiselleştiği hem de küreselleştiği dünyamızda daha geçerli ve faydalı olacaktır.

Sonuç olarak, üniversitelerde İngilizce eğitim konusunda karşılaşılan sorunların çözümünü sadece İngilizce hazırlık okullarında eğitim kalitesinin iyileştirilmesinde aramanın yeterli olmayacağı anlaşılmaktadır. İngilizce eğitimini, hem ilkokuldan üniversiteye kadar aşamaları içeren (4 + 4 + 4 + 4) bir süreç olarak ele almak, hem de bu aşamalardaki tüm paydaşları çözüme ortak etmek, bu konuda kalıcı ve sürdürülebilir kaliteyi getirecektir.